

non videntur hæc esse duo attributa distincta secundum formalem rationem objecti ejus. Nam sive Deus det, sive faciat magna aut parva, formaliter secundum convenientiam ad bonitatem suam operatur; et ita semper respicit in ipsa datione eandem rationem convenientiæ et honestatis, quam secundum se habet. Quod si vox magnificentiæ sumatur secundum quemdam specialem respectum, quo opus comparatur ad facientem, tanquam magnum et ideo arduum ac difficile illi, sic magnificentia non potest Deo tribui, quia ipsi nihil est arduum ac difficile ad faciendum, vel largiendum; et per comparisonem ad bonitatem vel potentiam ejus, nihil (ut sic dicam) magnum est; quia tamen hæc quasi respectiva comparatio accidentaria est ad formalem rationem magnificentiæ secundum se, non est cur negemus Deo formalem perfectionem magnificentiæ; nam, etiam absolute loquendo, facit *magna qui potens est*. Ita ergo est in Deo magnificentia sicut liberalitas, suntque in ipso formaliter quidem unum et idem attributum, sic vel sic denominatum in ordine ad majora vel minora opera. Quod videtur sensisse divus Thomas, dict. cap. 93, lib. 1 cont. Gent., in cujus principio æque ponit esse in Deo artem, prudentiam, justitiam, et liberalitatem, magnificentiam et veritatem; et postea discurrens per singulas de magnificentia nihil dicit, cum dicat de aliis quinque, sentiens plane ipsam liberalitatem Dei, cum sit maxima, et summa, cumque non moderetur passionem aliquam, sed inclinet ad actionem et largitionem consentaneam divinæ bonitati, esse etiam magnificentiam summam et perfectissimam.

32. *Objectio.* — *Solutio.* — Sed aiunt stultum esse has virtutes politicas Deo tribuere, teste Aristotele 10 Ethic., c. 8. Sed hoc etiam D. Thomas eisdem locis non omisit, idemque, in 1 part., dixit Deum habere has virtutes non circa actiones civiles, sed circa actiones Deo convenientes; et de illis, ut versantur circa priores actiones, exponit dictum Philosophi. In 1 autem cont. Gent., latius hoc declarat dicens: *Actiones, circa quas prædictæ virtutes sunt, secundum suas rationes ex rebus humanis non dependent; non enim de agendis judicare, aut aliquid dare, vel distribuere solius hominis est, sed cujuslibet intellectum habentis; secundum autem quod ad res humanas contrahuntur, ex his quodammodo speciem sumunt, sicut curvum in naso facit speciem simi.* Jam vero tacite interpretans

verba Aristoteles subdit D. Thomas: *Virtutes igitur prædictæ, secundum quod ordinant humanam vitam activam, ad has actiones ordinantur, prout ad res humanas contrahuntur, ab eis speciem sumentes, secundum quem modum Deo convenire non possunt.* Rursus vero alius et melius de Deo sentiens, quam Aristoteles fortasse sit assecutus, prosequitur dicens: *Secundum vero quod actiones prædictæ in sua communitate accipiuntur, possunt etiam divinis rebus aptari; sicut enim homo rerum humanarum, ut pecuniæ vel honoris distributor est, ita et Deus omnium bonitatum univærsæ. Sunt igitur prædictæ virtutes in Deo univærsalioris extensionis, quam in homine.* Quæ verba sunt valde notanda, nam in eis D. Thomas de justitia simul cum aliis virtutibus loquitur, et ideo multum deservit ad ea quæ dicimus; et recte etiam declarant ea quæ hæcenus diximus, et ipsa etiam ex illis clarius intelliguntur.

33. Addo vero, propter Aristotelis testimonium, ipsum imprimis non agere de Deo specialiter, sed de diis generatim, id est, de intelligentiis, de quorum beatitudine æquali modo loquitur dicens: *Deos maxime beatos putamus esse, atque felices.* Deinde non agit de illis, ut habent communicationem nobiscum, sed ut per se et inter se vitam agunt separatam; et sic generatim negat illis vitam activam, et omnes virtutes quæ ad illam diriguntur, quarum una et potissima est misericordia. Si ergo ex illo loco colligunt adversarii in Deo non esse justitiam, vel liberalitatem, cur non etiam colligunt non esse misericordiam? Denique etiam de his virtutibus, ut in Deo aut intelligentiis esse possunt, nihil videtur Aristoteles exacte assecutus, nam eodem loco ipse fere hoc confessus est per illa verba: *Exacte namque dicere proposito majus.* Et sane ratio illa, quæ Deorum liberalitatem impugnat, valde frivola est, nisi intelligatur de materiali datione, seu translatione pecuniæ, qualis inter homines esse solet; sic enim ait: *At liberales. An cuinam dabunt? Absurdum est insuper si nummos habeant aut aliquid tale.* Quis enim prudens de Deo dicat: *Cuinam dabit?* cum non solum nobis, sed intelligentiis cæteris, quidquid habent ipse donarit. Pecunias etiam habet Deus, nam illius est aurum et argentum, Aggæi 2: et non solum pecuniæ, et aliquid tale, sed etiam orbis terræ, et plenitudo ejus. Frivolus ergo est similibus Aristotelis sententiis divinas virtutes et attributa impugnare.

34. *Scientia secundum specialem rationem quomodo tribuitur Deo.* — Prætermitto aliud exemplum, quod erat de scientia, quam etiam dicunt esse in Deo secundum communem quamdam rationem, qua omnis notitia evidens scientia vocatur, non tamen secundum specialem rationem. Hoc enim omitto, tum quia parum ad rem quam intendimus, explicandam refert; tum etiam quia in bono sensu id facile admitti potest, si in specifica ratione virtutis includatur imperfectio humana: qualis est quod per discursum fiat, vel quod distinguatur aut speciem sumat secundum hanc vel illam abstractionem objecti, vel quid simile. Si tamen specifica ratio scientiæ sumatur præcise ex aliqua habitudine ad objectum, sub aliqua ratione speciali a nobis apprehensum, sic non repugnat Deo tribuere scientiam secundum aliquam rationem magis specialem, quam sit illa communissima notitiæ evidentis; nam etiam ars et prudentia habent evidentia judicia, et hæc distinguuntur in Deo, secundum rationem, et inter se, et a scientia. Possumus etiam concipere in Deo esse notitiam veritatum aliquarum ex immediata connexione terminorum, aliarum vero ex medio aliquo, non per discursum, sed per simplicem intuitum unionis extremorum in medio, seu effectus in causa; in qua notitia intelligitur esse aliquid magis speciale et quasi proprium scientiæ specialius dictæ, quatenus ab intellectu principiorum in nobis distinguitur. Sed hæc sint satis de hoc primo puncto.

SECTIO II.

SITNE IN DEO PROPRIA ET FORMALIS JUSTITIA COMMUTATIVA.

1. Circa secundum punctum propositum, ut descendamus ad particulares rationes justitiæ, supponenda est duplex divisio justitiæ, quam Philosophi et Theologi nobis tradunt ex Aristotele, 9 Ethicor. Una est in justitiam generalem et specialem. Et de priori magna controversia est cur dicatur generalis, scilicet, an prædicatione, eo modo quo omnis virtus justitia quædam dici potest, quatenus in medio suo constituendo æquitatem quamdam servat; vel collectione, quia scilicet integra virtus et rectitudo animi justitia quædam est, ex ordine et collectione virtutum omnium consurgens; quomodo etiam Theologi dicunt justitiam Christianam et supernaturalem con-

sistere in infusione gratiæ, et donorum ac virtutum omnium quæ illam comitantur. Vel denique an illa justitia in suo esse specifica virtus sit; generalis autem dicatur, vel ratione objecti, quod commune bonum est, vel ratione imperii et causalitatis, quia ad hunc finem aliis moralibus virtutibus imperat. Et quamvis diversæ sint opiniones, ego nunc suppono hoc ultimo modo esse membrum illud sumendum, dividit enim justitiam proprie sumptam, et condistinctam ab aliis virtutibus moralibus. Quod autem sit objectum et munus hujus virtutis, indicabo circa finem disputationis, declarando an sit Deo attribuenda, nam, de illa, parva aut nulla est difficultas et controversia. Justitia ergo specialis sic dicta est, quia non solum est specifica virtus, sed etiam in particulari materia, et circa particularia jura, per se loquendo, versatur. Subdividitur autem hæc in commutativam et distributivam, quibus addi solet vindicativa, quam omitto, quia revera non constituit distinctam virtutem, ut infra etiam ostendam, declarando quomodo in Deo sit. De aliis vero duabus nonnulla dissensio est, an differant specie, necne. Nam Buridan., 5 Ethic., quæstion. 7, contendit non differre specie; nos autem nunc supponimus in nobis esse specie differentes: quomodo autem differant, constabit postea explicando proprias rationes earum, quod necessarium erit ut intelligamus quomodo Deo attribuantur.

Justitiam commutativam secundum se posse sine imperfectione concipi.

2. *Prima assertio.* — De justitia igitur commutativa illa duo, quæ de justitia in communi diximus, cum proportionem asserenda censeo. Dico igitur imprimis, quamvis justitia commutativa in hominibus imperfectionem includat, ratione materiæ circa quam versatur, formale tamen objectum ejus ita posse præcise ac formaliter abstrahi, ut nullam in suo conceptu imperfectionem includat. Fateor antiquos auctores non admodum explicasse posteriorem partem hujus assertionis; ex dicendis autem, tam in hac quam in sequente assertionem, constabit et plures eam attigisse, et alios non repugnare, sed juxta priorem partem assertionis fuisse locutos, quam probare non oportet, quia per se nota est, et cum posteriori simul declarabitur.

3. *Justitia commutativa est que tribuit cui-*

que jus proprium.—Duobus igitur modis hanc partem ostendo: primo ostensive, applicando seu formaliter contrahendo generalem definitionem justitiæ, ut sic, ad specificam rationem justitiæ commutativæ. Nam, sicut justitia definitur, quod sit constans et perpetua voluntas, jus suum unicuique tribuens, ita justitia commutativa definiri potest, quod sit constans et perpetua voluntas unicuique tribuens jus suum proprium, id est, tale, ut vel sit proprium dominium rei, vel illi moraliter æquivalet; sed in tota hac definitione præcise ac formaliter sumpta nulla involvitur imperfectio; ergo justitia commutativa secundum suam formalem rationem nullam involvit imperfectio. Consequentia formalis est; major declaratur, quia species virtutis ex objecto formali sumenda est; objectum autem justitiæ est jus, ut patet ex definitione data, et ex Divo Thoma 2. 2, quæst. 57 et 58, et quia per hoc distinguitur ab aliis virtutibus, quæ justitia non sunt, etiamsi circa alterum versentur: ergo per contractionem seu determinationem juris determinanda est ratio justitiæ in communi ad rationem justitiæ commutativæ. Per justitiam autem commutativam, omnes intelligimus quamdam justitiam, quæ fundatur in quodam debito simpliciter, quod obligat ad rem alteri dandam tanquam suam; et ideo huic justitiæ potius quam alteri tribuunt Theologi restituendi obligationem, 2. 2, quæst. 62, artic. 1. Recte ergo dicimus rationem justitiæ in communi contrahi ad commutativam, per contractionem juris ad proprium et exactum jus. Quod etiam explicamus per dominium, vel jus, quod huic dominio æquivalet. Nam (verbi gratia) qui rem furto abstulit, tenetur ex justitia commutativa reddere illam vero domino; quia semper retinet jus proprii domini in illam, quod est maximum et perfectum jus humanum; qui vero pecuniam mutuo accepit, tenetur ex eadem justitia statuto tempore solvere mutuanti, non quia illius dominium retineat, illud enim mutuando in alium transtulit, sed quia loco illius retinuit quoddam jus ad illam pecuniam, seu solutionem; quod moraliter æquivalet dominio quod abs se abdicavit. Et pari ratione, quamvis non præcesserit mutuatio, si unus promisit alteri animo et voluntate donandi illi tale jus, et alter accepit, tenetur ex eadem justitia illud solvere; quia post promissionem jam intervenit ibi jus æquivalens dominio. Idem considerare licet in obligationibus, seu

debitis, quæ inter homines oriuntur ex actionibus, vel passionibus involuntariis, ut ex actionibus injuriis: nam, quando aliquis alium vulnerat (verbi gratia) aut lædit in honore, vel fama, etc., minuit dominium ejus, vel jus æquivalens dominio ad usum alicujus rei, quam possidebat, vel potius diminuit rem ipsam cujus dominium vel possessionem habebat; ideoque ex eadem justitia obligatus manet ad redintegrandum illud jus, seu rem illam quantum in ipso fuerit, vel ad reddendam æquivalentem, si altera æstimari potuerit. Recte ergo per determinationem talis juris specificatio commutativæ justitiæ explicata est. Potestque amplius hoc declarari per comparisonem ad justitiam legalem et distributivam, nam, si illæ sunt veræ justitiæ, ut supponimus, necesse est ut jura aliqua respiciant et tribuant; et si sunt distinctæ, tam inter se quam a commutativa, ut etiam supponimus, necesse est ut circa jura diversarum rationum versentur, ut ex dictis patet, quia debent distingui in formalibus objectis; non potest autem jus commutativæ justitiæ ab aliis distingui, nisi in hoc quod ipsum est jus peculiare et simpliciter, ita ut æquivalet proprio et particulari dominio, alia vero minime; quæ ultima particula non potest hic ex professo probari, donec rationes illarum virtutum declaremus; et ideo solum ex eo indicatur, quia, si aliæ justitiæ propria et rigorosa jura servarent, nihil illis deesse posset ad rigorosam obligationem justitiæ commutativæ.

4. Justitia commutativa, ita explicata, nullam includit imperfectioem.— Superest probanda minor propositio, nimirum in hoc objecto, seu ratione formali nullam imperfectioem includi. Ostendi autem potest et debet iisdem mediis, et eadem proportione, qua ostendimus voluntatem tribuendi unicuique jus suum nullam includere imperfectioem. Nam quod illud jus sit proprium, et æquivalens dominio, non requirit aut supponit aliquam imperfectioem in retribuente, quia etiam propter hoc jus non semper necesse est tribuentem privari dominio rei quam tribuit, si illud sit supremum et universale. Neque etiam necesse est lege aliqua obligari, sed naturali rectitudine. His autem imperfectioibus seclusis, nulla superest quæ ex vi talis objecti includatur; quod statim discurrendo per singulas ostendemus.

5. Occurritur tacite objectioni.— Prius vero objectioni, quæ tacite hic nobis fit, res-

pondere necesse est. Videmur enim novam definitionem commutativæ justitiæ tradere, quod est magnum incommodum, cum in ea fundanda sit tota doctrina, ideoque ex communi conceptione hominum sumenda sit. Respondetur, licet fortasse alicui nova appareat in verborum modo aut forma in qua a nobis posita est, rem tamen non esse novam; quandoquidem nihil aliud est quam applicatio communis definitionis justitiæ, ut sic, ab omnibus receptissimæ, ad particularem speciem justitiæ. Nec vero Aristoteles, D. Thomas, aut alii auctores graves aliam propriam definitionem justitiæ commutativæ nobis reliquerunt; sed, supposita illa definitione generali, et declarata postea materia justitiæ commutativæ et officio ejus, satis arbitrati sunt naturam hujus justitiæ nobis declarasse. Nos autem, ut formalius propriam rationem hujus justitiæ exponeremus, ex illa eadem materia propriam rationem juris, quod hæc materia respicit, declarare conati sumus, consentaneæ ad doctrinam communem, et ab omnibus receptam.

6. Secunda ratio.— *Proponuntur solitæ objectiones.*— Secundo probatur assertio, quia nulla imperfectio designari potest, quæ in formali ratione justitiæ commutativæ includatur. Quod patebit discurrendo per eas quæ solent objici, vel quæ possunt excogitari. Prima est, quia materia propria et adæquata justitiæ commutativæ, ut nomen ipsum præ se fert, est mutua datio, et acceptatio, quæ est quasi commutatio quædam: quo fit ut formale objectum hujus justitiæ in æqualitate dati et accepti constituendum videatur, ita ut jus, quod est proprium objectum hujus justitiæ, non sit nisi illud, quod ex inæqualitate vel æqualitate dati et accepti consurgit; nam si ex datione vel acceptatione orta est inæqualitas, hujus justitiæ officium est eam ad æqualitatem reducere. Ita videtur objectum et rationem justitiæ declarare Aristoteles, 5 Ethic., cap. 2, ubi propterea sentit justitiam hanc commutativam in tribus tantum generibus bonorum versari, scilicet, in pecunia, honore et salute, et in his constituere vel servare æqualitatem. Et similiter, cap. 4, assignans justum commutativum, dicit esse in commerciis sive sponte factis, sive in injuriis, quæ fiunt hominibus invitis, et cap. 5, ponit commutationem esse materiam et objectum proprium hujus virtutis; in omni autem commutatione dicit esse repassionem, quæ in hoc videtur consistere, quod qui per hanc justitiam

aliquid ab alio accipit, necesse est ut tantundem illi reddat aliquo modo, seu tantundem patiatur seu amittat propter alium. Unde ad hanc etiam commutationem et repassionem necessarium videtur, ut utraque persona, inter quas hæc justitia intervenit, aliquid utilitatis et commodi accipiat ex tali commutatione, ita ut unum cum alio ad æqualitatem compensetur. Atque eodem modo, ex eadem doctrina Aristotelis, videtur D. Thomas ubique explicare hanc rationem justitiæ commutativæ, ut 1 p., q. 21, art. 1, et in 1. 2, q. 114, art. 1, ad 2, et in 1 cont. Gent. c. 93, et his locis Cajetanus et Ferr., quos alii recentiores imitantur. Constat autem in hoc objecto plures imperfectiones includi. Prima, ut persona, quæ hanc servat justitiam, sit capax dationis et acceptationis cum alia. Secunda, ut sit capax alicujus commodi et utilitatis, quam ab alio possit recipere. Tertia denique ut possit se privare dominio rei, quam alii tribuit ad constituendam æqualitatem. Quæ omnes maximæ imperfectiones sunt, propter quas videtur D. Thomas absolute negare citatis locis propriam justitiam commutativam in Deo.

7. Solvuntur objectiones propositæ.— Duo vero sunt in hac doctrina quæ possunt esse occasio errandi. Unum est, quod nimis confunditur cum objecto formali materiale objectum; et ex utroque ita fit unum, ac si præcisione mentis unum non sit ab altero separabile; et illud quod formale est, non possit ad nobiliorem materiam applicari. Aliud est, quia non distinguitur justitia commutativa humana a justitia commutativa secundum se, neque abstrahitur commutatio simpliciter, seu mutua pactio et conventio, a civili et quasi materiali commutatione, quæ inter homines fit. Utrumque autem vitabitur recolendo doctrinam divi Thomæ superiori sectione relatam, scilicet, actiones ad alterum, secundum suas rationes formales, ex rebus humanis non pendere; quamvis, prout ad res humanas contrahuntur, quodammodo inde species sumant, quæ pertinent ad virtutes humanas ut humanæ sunt, non ut tales virtutes simpliciter sunt. Hæc enim doctrina suo modo in justitia commutativa verum habet. Quod variis modis declaro, primo, quia si inter homines in illa commutatione et in æqualitate circa illam constituenda intervenit ratio justitiæ commutativæ, ideo est, quia jus alterius tale est, et tam proprium ut obliget ad eam æqualitatem faciendam; ergo formalis ratio hujus justitiæ

posita est in hoc jure; et quod illud oriatur ex tali vel tali contractu seu commutatione, est materiale. Et ob hanc rationem obligatio et actio solvendi aliquod debitum ex justitia commutativa inter homines ejusdem virtutis specificæ est, sive oriatur ex voluntario contractu, sive ex involuntario, sive ex hac injuria, sive ex illa, sive etiam ex nulla, sed ex alio titulo; ergo contractio juris justitiæ commutativæ, ut sic, ad talem commutationem humanam et corporalem, ut sic dicam, non est formalis, sed nimis materialis contractio. Si ergo inveniri potuerit jus proprium alteri servandum secundum æqualitatem rei ad rem, pertinebit ad justitiam commutativam ut sic, seu formaliter, etiamsi ex tali materia non oriatur.

Justitiæ commutativæ materiam in Angelis etiam inveniri.

8. Secundo, ratio pacti et conventionis, tam voluntariæ, quam involuntariæ, latius patet quam commutatio inter homines, imo, et quam pactio inter creaturas; sed conventio et pactio mutua sufficit ad fundandam æqualitatem justitiæ commutativæ; ergo non recte limitatur ad commutationes humanas. Major declaratur, primo, quia inter Angelos ipsos in pura natura consideratos potest talis commutatio reperiri, ut, si verum est unum angelum posse vim inferre alteri, posset talis actio esse injuriosa inter eos, et justitia obligaret ad illam vim non inferendam. Item supposito quod in angelis ex natura rei possit inveniri deceptio in contingentibus et liberis, decipere alium, vel saltem infamare, esset vera injuria; vel, si ratione dignitatis et officii sibi invicem honorem debent, ad justitiam inter illos pertinebit non privare alterum honore suo. Præterea unus angelus respectu alterius capax est misericordiæ, sicut est capax scandalum. Lucifer enim, qui ad superbiam alios induxit, scandalum eis præbuit, et in hoc contra charitatem et misericordiam peccavit. Michael vero, dum alios prædicatione sua in officio continuit, opus misericordiæ exercuit; eadem ergo ratione potuisset exercere officium justitiæ, si ex suo munere vel alio pacto ad id teneretur. Itaque eo modo quo angeli habent aliqua bona spiritualia, quorum vere sunt domini, si ab aliis possint illa recipere, vel eis privari, potest in eis inveniri materia justitiæ commutativæ; et hujusmodi sunt ho-

nor, fama, libertas ab omni coactione et violentia, et si quid est simile. Unde jam satis constat non recte coarctari materiam hujus justitiæ ad solos homines. Omitto comparationem hominum cum angelis, et e converso, quia, cum inter se non habeant socialem vitam, non videntur inter se exercere has virtutes ad alterum, præsertim ex obligatione justitiæ, quod est clarum quoad commutationes voluntarias, et quoad involuntarias etiam ex parte hominum. Quid enim nocenti possumus nos angelis inferre? At vero e converso, quoniam ipsi possunt nocere nobis, existimo, considerato tantum ordine naturali, teneri ipsos ex justitia commutativa et rigurosa, nos non lædere in bonis corporis vel animi, et etiam in aliis, quorum sumus domini, et ipsi non sunt; quia nullum jus vel dominium habent in nos ipsos ex natura rei. Sicut etiam est probabile teneri ad exercendam misericordiam nobiscum, de quo alias.

Justitiæ commutativæ materiam reperiri in homine respectu Dei.

9. In pactis et conventionibus involuntariis reperitur formalis justitia in homine erga Deum. — Ulterius non solum inter creaturas racionales vel intellectuales, sed etiam inter has et Deum potest utrumque genus conventionis, seu pactionis voluntariæ et involuntariæ reperiri, supposita quidem aliqua imperfectione ex parte creaturæ, nulla tamen interveniente ex parte Dei. Quod primo patet de involuntariis, nam rationalis creatura, peccando, infert Deo veram et gravissimam injuriam, in quo peccat contra justitiam respectu Dei, et ex eadem manet obligata ad satisfaciendum illi, quantum potuerit; quæ quidem justitia, formaliter seu abstracte loquendo, dici potest commutativa, non quidem talis in specie ultima, qualis est humana justitia, quæ inter homines versatur, ut putavit Durandus; quia debitum divinum excellentius est quam humanum; sed talis ut respiciat proprium jus Dei, et in illo intendat æqualitatem servare aut reparare prout potest, quod est formale munus justitiæ commutativæ. Quod si ab hac æqualitate faciendâ deficit in pura creatura, ideo est quia persona ipsa est impotens ad eam faciendam; affectus autem virtutis ad hoc tenderet, si subjectum posset. Rursus ratione hujus injuriæ manet creatura obnoxia et debitoria condignæ pænæ, ita ut ex debito jus-

titiae eam sustinere teneatur; ergo ex hac parte intervenire potest justitia commutativa formaliter sumpta inter Deum et creaturam ex parte ipsius creaturæ; quomodo autem correspondeat ex parte Dei in hujusmodi materia, infra declarabimus.

10. *Refellitur evasio adversariorum. — Ostenditur posse injuriam irrogari Deo.* — Auctores vero oppositæ sententiæ, ut occurrant huic rationi, negant posse creaturam veram injuriam contra Deum facere. Et rationem reddunt, quia nullum bonum possunt a Deo auferre, quod ei sit commodum vel utile; et ita nullum damnum ei inferre possunt, et consequenter neque propriam injuriam. Sed tam assertio quam ratio nobis valde displicet. Sed de assertione ex professo in materia de Pœnitentia dicendum est; nunc nobis sufficiat illam esse contrariam sententiæ D. Thomæ et communiori Theologorum, et alienam a modo loquendi Scripturæ et Sanctorum. Item quod juxta eam nulla potest reddi ratio obligationis ex parte debiti divini ad agendam pœnitentiam de peccato, propter satisfaciendum Deo. Nam si peccator Deo injuriam non intulit, quam satisfactionem vel compensationem illi debet? Poterit ergo pœnitentiæ præceptum esse positivum ex parte Dei, sed ad summum ex charitate; quia constitutum est tanquam necessarium medium ad amicitiam Dei recuperandam, vel vitandam æternam pœnam; ex vi tamen satisfactionis, vel recompensationis divini honoris nulla erit talis obligatio. Deinde, quid sit de ratione injuriæ divinæ inclusæ in omnibus peccatis mortalibus, in illis quæ directe sunt contra honorem Deo debitum vel gloriam ejus, quomodo negari potest esse veram injuriam? Si convitium dictum homini, vel falsum testimonium, aut infamatio hominis, sunt injuriæ contra justitiam, quomodo similes excessus contra Deum, non erunt injuriæ contra ipsum? Idem argumentum fieri potest ex injuria per omissionem, quia non reddere homini honorem, quando illi debetur tanquam bonum ejus proprium, est injuria; ergo similis ommissio respectu Dei, proportionem servata, erit injuria.

11. *Propria injuriæ ratio in quo consistat.* — Atque hinc intelligitur ratio a priori, quæ ostendit defectum contrariæ rationis; nam injuria secundum adæquatam rationem suam non consistit in diminutione, seu læsione boni utilis, sed in læsione cujuscumque boni, cujus quilibet ratione utens sit dominus, sive inde capiat utilitatem, sive non. Quod patet,

tum quia ubi est dominium, est proprium ac rigorosum jus; ubi autem est proprium jus, si illud lædatur, est injuria, quia injuria nihil aliud est quam privatio juris debiti; tum etiam quia talis læsio fit alteri, ipso rationabiliter invito; nam quilibet dominus, eo solo quod dominus est, rationabiliter vult ut alius, qui jus non habet, non privet ipsum re cujus est dominus, sive ab illa capiat utilitatem, sive voluptatem, sive solum extrinsecum honorem aut æstimationem; omnia hæc bona sicut rationabiliter possidentur, ita rationabiliter defenduntur; ergo justitia commutativa (formaliter et abstracte de ea loquimur) continet hominem ne hoc divinum jus violet; et Deus ipse, licet in se damnatum pati non possit, neque in bonis proprie ipsi utilibus, aut ad commodum ejus pertinentibus, potest tamen veram injuriam pati in his bonis externis, quæ ad ejus honorem, gloriam, seu famam pertinent. Et multi Theologi censent hominem, qui se occidit, peccare specialiter contra justitiam, non respectu sui ipsius, quia neque est dominus vitæ suæ, nec datur justitia ad seipsum, sed respectu Dei, qui est dominus vitæ; quia destruere rem invito domino semper est contra propriam justitiam. Nec refert quod Deus non sit invitatus voluntate, quam vocant beneplaciti; nam satis est quod nollet fieri voluntate antecedenti; imo, satis est quod sine voluntate ejus id fiat. Sicut nocentia illata Christo Domino in passione sua, revera fuerunt injuriæ gravissimæ, quamvis non fuerint contra absolutam voluntatem ejus, quæ beneplaciti vocatur; nam potius simpliciter voluntarie passus est, voluntarie (inquam) voluntate acceptante, non movente, nec jus aliquod suis interfectoribus tribuente. Ergo neque ex parte honorum, in quibus Deus læditur, neque ex parte irrationabilis voluntarii aliquid hic deest ad veram injuriam.

12. *Teneri potest homo ad satisfaciendum pro injuria, et ad reparandum damnatum in bonis externis Dei.* — Adde insuper injustitiam duobus modis committi: primo, affectu tantum, ut cum quis desiderat alium occidere; secundo etiam effectu, ut cum voluntarie interficit; et uterque modus habet locum respectu Dei. Nam, si quis desideret Deum infamare (verbi gratia) vel etiam destruere, affectu summam injustitiam committit: neque est illud solum formale odium, quia non habet pro objecto tantum malum alterius, sed etiam actionem injustam, quam quis optet ad inferendum tale malum, si esset possibile. Qui autem actu